

内蒙古自治区
社会经济发展
蓝皮书

总主编 / 杜金柱 侯淑霞

蒙古国 经济发展研究与展望

主 编 / 萨如拉 敖仁其 敖特根巴雅尔 金 桩
副主编 / 娜仁图雅 乌仁其其格 王丽华 红 花

经济管理出版社
ECONOMY & MANAGEMENT PUBLISHING HOUSE

本书得到以下单位资助出版:

☆ 内蒙古财经大学

☆ 中蒙俄经贸合作与草原丝绸之路经济带
构建研究协同创新中心

内蒙古财经大学资助重大研究项目

内蒙古自治区
社会经济发展
蓝皮书

总主编 / 杜金柱 侯淑霞

蒙古国 经济发展研究与展望

主 编 \ 萨如拉 敖仁其 敖特根巴雅尔 金 桩

副主编 \ 娜仁图雅 乌仁其其格 王丽华 红 花

RESEARCH AND PROSPECT OF
ECONOMIC DEVELOPMENT IN MONGOLIA

经济管理出版社
ECONOMY & MANAGEMENT PUBLISHING HOUSE

图书在版编目 (CIP) 数据

蒙古国经济发展研究与展望/萨如拉, 敖仁其等主编. —北京: 经济管理出版社, 2016. 10
ISBN 978 - 7 - 5096 - 4137 - 8

I. ①蒙… II. ①萨… ②敖… III. ①经济发展—研究—蒙古 IV. ①F131.14

中国版本图书馆 CIP 数据核字 (2015) 第 302771 号

组稿编辑: 王光艳

责任编辑: 杨雅琳

责任印制: 黄章平

责任校对: 赵天宇

出版发行: 经济管理出版社

(北京市海淀区北蜂窝 8 号中雅大厦 A 座 11 层 100038)

网 址: www.E-mp.com.cn

电 话: (010) 51915602

印 刷: 北京九州迅驰传媒文化有限公司

经 销: 新华书店

开 本: 720mm × 1000mm/16

印 张: 10.5

字 数: 166 千字

版 次: 2017 年 5 月第 1 版 2017 年 5 月第 1 次印刷

书 号: ISBN 978 - 7 - 5096 - 4137 - 8

定 价: 98.00 元

· 版权所有 翻印必究 ·

凡购本社图书, 如有印装错误, 由本社读者服务部负责调换。

联系地址: 北京阜外月坛北小街 2 号

电话: (010) 68022974 邮编: 100836

内蒙古自治区社会经济发展蓝皮书

编委会

总 主 编 杜金柱 侯淑霞

编 委 金 桩 柴国君 冯利伟 李兴旺

朱润喜 冯利英 吕 君 许海清

张启智 张智荣 宋继承 萨如拉

娜仁图雅 王香茜 贾智莲

娜仁图雅 赵秀丽 王世文

总 序

2015 年，面对错综复杂的国际形势和艰巨繁重的国内改革发展稳定任务，内蒙古自治区各族人民在自治区党委、政府的正确领导下，深入学习贯彻党的十八大，十八届三中、四中、五中全会及习近平总书记系列重要讲话精神，按照“五位一体”总体布局和“四个全面”战略布局的总要求，牢固树立和贯彻落实创新、协调、绿色、开放、共享的发展理念，主动适应经济发展新常态。

《内蒙古自治区 2015 年国民经济和社会发展统计公报》显示，2015 年末全区常住人口为 2511.04 万人，比 2014 年增加 6.23 万人。人口自然增长率为 2.4‰。城镇化率达到 60.3%，比 2014 年提高 0.8 个百分点。全区实现地区生产总值 18032.8 亿元，按可比价格计算，比 2014 年增长 7.7%。全年居民消费价格总水平比 2014 年上涨 1.1%。年末全区城镇单位就业人员为 292.6 万人。年末城镇登记失业率为 3.65%。全年实现失业人员再就业人数为 6.1 万人。全年完成一般公共预算收入 1964.4 亿元，一般公共预算支出 4290.1 亿元，分别比 2014 年增长 6.5% 和 10.6%。财政收入在增收困难较大的情况下，顺利完成了全年增长目标。全年农作物总播种面积 756.8 万公顷，比 2014 年增长 2.9%。年末全区农牧业机械总动力为 3805.1 万千瓦，比 2014 年增长 4.8%；综合机械化水平达到 81.4%。全年全部工业增加值为 7939.2 亿元，比 2014 年增长 8.2%。全区规模以上工业企业实现主营业务收入 18522.7 亿元，比 2014 年下降 0.3%；实现利润 940.5 亿元，比 2014 年下降 23.8%。全年规模以上工业企业产品销售率为 96.6%，产成品库存额为 643.2 亿元，比 2014 年增长 0.7%。全年建筑业增加值

为 1263.2 亿元,比 2014 年增长 6.7%。全年全社会固定资产投资总额为 13824.8 亿元,比 2014 年增长 14.5%。其中,500 万元以上项目完成固定资产投资 13651.7 亿元,比 2014 年增长 14.5%。新开工项目 12695 个,比 2014 年增长 2.4%;在建项目投资总规模 35672 亿元,比 2014 年下降 0.1%。全年社会消费品零售总额为 6107.7 亿元,比 2014 年增长 8.0%。全年海关进出口总额为 790.4 亿元,比 2014 年下降 11.6%。全年实际使用外商直接投资额 33.7 亿美元,比 2014 年下降 15.4%。全年完成货物运输总量 20.9 亿吨,比 2014 年增长 2.1%。全年完成旅客运输总量 19820 万人,比 2014 年增长 0.2%。年末全区民用汽车保有量为 400.1 万辆,比 2014 年增长 7.6%;全年邮电业务总量(2010 年不变价)为 400.3 亿元,比 2014 年增长 19.1%。全年实现旅游总收入 2257.1 亿元,比 2014 年增长 25.0%。接待入境旅游人数 160.8 万人次,比 2014 年下降 3.8%;旅游外汇收入 9.6 亿美元,比 2014 年下降 4.0%。国内旅游人数为 8351.8 万人次,比 2014 年增长 12.6%;国内旅游收入为 2193.8 亿元,比 2014 年增长 25.7%。年末全区金融机构人民币存款余额为 18077.6 亿元,全年新增存款 1641.3 亿元,比 2014 年增长 11.0%。全年全体居民人均可支配收入为 22310 元,比 2014 年增长 8.5%。数据显示,2015 年内蒙古自治区社会经济总体发展实现了稳中有进、稳中有好、进中有创、创中提质的良好态势,结构调整出现积极变化,改革开放不断深化,民生事业持续进步,经济社会发展迈上新台阶,实现了“十二五”圆满收官,为“十三五”经济社会发展、决胜全面建成小康社会奠定了坚实基础。

为真实反映内蒙古自治区社会经济发展全景,为内蒙古自治区社会经济发展提供更多的智力支持和决策信息服务,2013 年,由内蒙古财经大学组织校内学者编写了《内蒙古自治区社会经济发展研究报告丛书》,丛书自出版以来,受到社会各界的广泛关注,亦成为社会各界深入了解内蒙古自治区的一个重要窗口。2016 年,面对新的社会经济发展形势,内蒙古财经大学的专家学者们再接再厉,推出全新的《内蒙古自治区社会经济发展蓝皮书》,丛书的质量和数量均有较大提升,力图准确诠释 2015 年内蒙古自治区社会经济发展的诸多细节,书目包括《内蒙古自治区区域经济综合竞争力发展报告(2016)》《内蒙古自治区文化产业发展报告(2016)》《内蒙古自治区旅游业发展报告(2016)》《内蒙古自治区社

会保障发展报告(2016)》《内蒙古自治区财政发展报告(2016)》《内蒙古自治区能源发展报告(2016)》《内蒙古自治区金融发展报告(2016)》《内蒙古自治区投资发展报告(2016)》《内蒙古自治区对外经济贸易发展报告(2016)》《内蒙古自治区中小企业发展报告(2016)》《内蒙古自治区区域经济发展报告(2016)》《内蒙古自治区工业发展报告(2016)》《蒙古国经济发展现状与展望(2016)》《内蒙古自治区商标品牌发展(2016)》《内蒙古自治区惠农惠牧政策促进农牧民增收发展报告(2016)》《内蒙古自治区物流业发展报告(2016)》。

一个社会的存续与发展,有其特定的社会和经济形态,同时也离不开独有的思想意识、价值观念和技术手段。秉承社会主义核心价值观、使命意识和学术的职业要求是当代中国学者应有的担当,正是基于这样的基本态度,我们编撰了本套丛书,丛书崇尚学术精神,观点坚持学术视角,客观务实,兼容并蓄;内容上专业深入,丰富实用;兼具科学研究性、实际应用性、参考指导性,希望能给读者以启发和帮助。

丛书的研究成果或结论属个人或研究团队观点,不代表单位或官方结论。由于研究者水平有限,特别是当前复杂的世界政治经济形势下的社会演进节奏日新月异,对社会科学研究和发展走向的预测难度可想而知,因此书中结论难免存在不足之处,恳请读者指正。

编委会
2016.8

本书编写组成员

主 编： 萨如拉 敖仁其 敖特根巴雅尔 金 桩

副主编： 娜仁图雅 乌仁其其格 王丽华 红 花

Өмнөх үг

БНХАУ – ын Өвөрмонголын хэсэг залуу судлаачид “Монгол улсын эдийн засгийн хөгжил, хэтийн төлөв” хэмээх ном бичсэнд өвгөн судлаач миний бие ихэд талархаж байна. Энэ бҮтээлд Монгол улсын төвлөрсөн төлөвлөгөөт эдийн засгийн үе болон түүнээс хойшхи шилжилтийн үе, дараагийн уналт, сэргэлтийн үеийн статистик тоо бүртгэлийн мэдээлэлийг өргөн дэлгэр тусгажээ. Тодруулж хэлбэл, Монгол улсын эдийн засгийн хөгжлийн төлөв байдал, хөдөө аж ахуй, түүний дотор мал аж ахуй, газар тариалан, мөн аж үйлдвэрийн хөгжилт, гадаад худалдаа, дэд бүтэц, санхүү, банкны системийн өөрчлөлт, шинэчлэлтийн байдлыг иж бүрэн тусгасанд тус бүтээлийн онцлог оршиж байгаа юм. Энэ утгаараа Монгол улсын эдийн засгийн өөрчлөлт хувиралтын талаар хятад хэлээр уншигчид, мөн судлаачид, оюутнууд, төөгээр ч зогсохгүй, хятад хэл судалж байгаа монгол оюутнуудад ч системтэй ойлголт өгч чадахаар бүтээл болсныг тэмдэглэж байна.

Монголын эдийн засаг 2015 оны байдлаар 22.0 ихнайд төгрөгөөр тоологдох ДНБ үйлдвэрлэсэн нь 1990 оныхоос 4 дахин тэлсэн хэрэг юм. Энэ нь Дэлхийн банкны тооцоогоор бол 12.0 тэрбум орчим америк доллартой тэнцнэ. Энэ бол Монгол улс өөрийн боломж, хүч нөөцөө бүрэн ашиглаж хөрсөн дээд амжилт бишээ. Энэ замд олон даваа нугачаа тохиолдсон. Өөрөөр хэлбэл Монголын эдийн засаг 3 удаа хямралд өртсөн юм.

Анхны хүнд 60г00д урт хугацааг хамарсан хямрал нь 1991 – 2000 оныг, дараагийн хямрал нь 2008 – 2010 онуудад тохиож байв. үүний дараа Монголын эдийн засгийн гадаад орчны нэн таатай нөхцөлтэй уялдан, зарим эдийн засагчдын нэрлэсэнээр “их солонгоролын жилүүд” болсон боловч тун удалгүй гуравдагч хямралд 2013 оноос өртөж эхлээд одоогоор нилээд хүнд төлөвт ороод байна.

Зах зээлийн эдийн засагт шилжсэний дараах гарааны үеийн хямрал нь бараа, таваар, үйлчилгээний хомсдол мөн гадаад эдийн засгийн харилцааны огцом хумилттай холбоотой байлаа. Мөн түүнд улс орны эдийн засгийн удирдлагын сул тал ч бас нөлөөлсөн. Монголын Засгийн газар 1991 оны 1 дүгээр сард төгрөгийн ханшийг 2 дахин буулгасаны дараа 2 жилийн хугацаанд гиперинфляци үргэлжилжээ. үүний зэрэгцээ 1998 – 2000 оны цаг агаарын хөндрэл мал аж ахуй, газар тариаланд хүчтэй сөрөг нөлөө үзүүлсэн нь хямралд ташуур болсон юм. Энэ хямралаас гарахад нөлөөлсөн хүчин зүйл нь олон улсын санхүүгийн байгууллагууд, донор орнуудын дэмжлэг тусламжийн зэрэгцээ мал сүргийг үнэгүй хувьчлан малчдад өгснөөс малын тоо өссөн, мөн Монгол – Оросын хамтарсан уулын баяжуулах “Эрдэнэт” үйлдвэр улсын төсвийн орлогын бүрдэлтэд маш чухал үүрэг гүйцэтгэж байсан явдал юм. Монгол улсын ДНБ – ний хэмжээ 1990 оныг 100 хувь гэж үзвэл дараагийн жил бүр буурч 1993 онд 80 хувь болсноо цааш аажмаар өсч 2000 онд 100 хувь, 2001 оноос 101.0 хувь болж өсөлт эхэлсэн юм. Өөрөөр хэлбэл 1990 онд үйлдвэрлэж байсан ДНБ – ний хэмжээнд 2000 онд дөнгөж хүрсэн байна. Ингэж зах зээлд шилжилтийн үед Монголын эдийн засаг 10 жилээр ухарч байлаа. Энэ бол шилжилтийн арга хэлбэрийг буруу сонгосоны уршиг байлаа.

ДНБ – ний жилийн цэвэр өсөлт 2007 онд 10.2 хувь, 2008 онд 8.9 хувь болсноо 2009 онд огцом буурч – 1.3 хувь болсноор хоёрдах удаагийн хямралд орсон юм. 2001 – 2008 онуудын өсөлтийн хүчин зүйл нь уул уурхайн олборлох үйлдвэрлэлийн тэлэлтийн үр дүн байлаа. Харин 2008 оны дэлхийн эдийн засгийн хямрал Монголын уул уурхайн үлборлох өйлдвэрлэлд нөлөөлсөн нь 2 жил

үргэлжилсэн хямралын шалтгаан байв. Гэхдээ энэ жилүүдэд цаг агаар таатай байсан нь Монголын хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлд эерэгээр нөлөөлж тэр нь хямралыг бусад олноудтай харьцуулахад хохирол багатай туулах боломж бүрдүүлсэн билээ.

Сүүлийн их савалгааны мөчлөг 2011 оны эдийн засгийн өндөр өсөлттөр эхэлсэн боловч 3 жил хүрэлгүй уруудаж эхэлсэн. Өндөр өсөлтийн шалтгаан нь дэлхийн зах зээл дээр нүүрс, зэсийн баяжмалын үнийн өсөлттэй холбогдон гадаадын хөрөнгө оруулалт эрс нэмэгдсэн явдал байлаа. Их өсөлтийн дараах уруудалт, хямрал нь улс орны эдийн засгийг удирдах төрийн бодлогын алдаанаас болж гадаадын хөрөнгө оруулагчдыг дөрвээсэнтэй холбоотой байв.

Монголын эдийн засаг 1990 оноос хойшхи 25 жилд өмнөх үеийн зогсонги байдал, шилжилтийн үеийн гүн хямрал, уналтаас гарч дараах сэргэлт, уналт ээлжилсэн мөчлөгөөдийг дамжин байгаа хэдий ч ойрын ирээдвйд зугуухан тэлж, өсөж, хөгжих бааз сууриа бүрдүүлсээр байгаа болно.

Монгол улсын гавьяат эдийн засагч,

доктор, профессор Цогт овогт

Лувсан – Очирын Дондог

2016 – 8 – 26

序 言

蒙古高原是游牧文明形成与发展传承并延续的地方。以游牧经济为主的蒙古国经济社会发展，在经济发展与制度的变迁、自然环境与气候变化以及由此形成的各种危机和压力的考验下，保留了畜牧业特有的生产经营方式，建立了与其相适应的生活方式，丰富了传统游牧业独特的可持续发展思想，不得不说是一种创新和奇迹。在世界各国的政治和经济制度既有融合性也有排他性的翻天覆地的变化过程中，蒙古国经济社会发展迎合国际贸易、金融、投资的自由化、全球化趋势，实现了经济制度从计划经济向市场经济的转型，完成向市场经济体制转型，建立和完善市场经济体制以及相关制度，成为全球经济发展最快的国家之一。

《蒙古国经济发展研究与展望》在敖仁其教授的前期成果《转型时期蒙古国经济研究》（1998）的基础上，对于蒙古国的经济发展历史与现状进行了分析，共六章内容加四个专题研究以及蒙古国介绍附录。在撰写过程中，敖仁其教授提供了前期研究成果的全部内容以及专题报告四和附录；萨如拉教授编写了第五章和第六章内容，并制订全部内容的编写计划，完成了全部内容的统稿工作；王丽华编写了第一章到第三章的内容；金桩教授编写了第四章内容，并负责管理与组织工作；娜仁图雅教授完成了第七章第一节的撰写；乌仁其其格教授完成了第七章第二节的撰写；敖特根巴雅尔教授完成了第七章第三节的撰写；红花完成了第七章第四节的撰写工作。

目录

第一章 导论	1
第一节 蒙古国经济发展历程	3
一、蒙古国经济的计划经济阶段	3
二、蒙古国经济社会转型阶段	5
三、蒙古国经济复苏和快速发展阶段	7
四、蒙古国经济第二次衰退的阶段	8
五、蒙古国经济快速发展新阶段	8
六、蒙古国经济发展总体状况	9
第二节 蒙古国经济制度变迁及其产生的影响	10
第三节 蒙古国对外经济贸易战略变化	12
第二章 蒙古国农业概况及其发展	15
第一节 蒙古国农业发展总体概况	17
一、蒙古国农业人口的变化趋势	17
二、蒙古国农业产值结构及其变化	18
第二节 蒙古国畜牧业发展状况	19
一、蒙古国传统的游牧和畜牧业	19
二、蒙古国草场资源及其变化	21

三、蒙古国牲畜头数及其结构变化	22
四、技术进步和物质装备水平的提高	26
五、蒙古国牧业人口及其变动	27
第三节 蒙古国种植业发展	30
一、蒙古国粮食生产	30
二、蒙古国饲料种植业	30
第四节 蒙古国畜牧业发展总结	32
一、畜牧业是蒙古国经济重要组成部分	33
二、蒙古国牧民生活水平不断提高	33
三、集约化的畜牧业稳定发展	33
四、畜牧业抗风险能力逐年提高	34

第三章 蒙古国的工业经济发展 35

第一节 蒙古国工业形成与发展阶段	36
一、蒙古国工业形成阶段	36
二、蒙古国工业化起始阶段	36
三、转型时期的蒙古国工业发展	37
四、经济复苏期的蒙古国工业发展	45
第二节 蒙古国工业经济体制变革过程中的利弊分析	49
第三节 转型波动之后蒙古国工业经济的调整与发展	50
一、完善国有企业的股份制改造,鼓励中小企业的发展	50
二、基础工业发展与利用外国投资之间的均衡	50
三、在竞争和合作中寻求本国工业经济的发展	51
第四节 蒙古国工业发展总结	52
一、蒙古国工业体系形成的特殊性	52
二、转型以来蒙古国工业结构变化	52

第四章 蒙古国的对外贸易发展 56

第一节 国际经济环境与经济发展模式的变化	58
----------------------------	----

第二节 蒙古国对外贸易状况及其发展趋势	59
一、经济转型之前的蒙古国对外贸易发展	59
二、转型之后的蒙古国对外贸易发展	61
三、经济复苏时期的蒙古国对外贸易发展	64
第三节 蒙古国出口贸易与国内产业变化	68
第四节 蒙古国进口贸易和国内产业变化	70
第五章 蒙古国基础设施建设	74
第一节 蒙古国交通运输业发展概况	75
一、蒙古国交通运输业发展概况	75
二、蒙古国交通运输业基本结构	75
第二节 蒙古国通信事业发展	78
第六章 蒙古国财政金融体系的形成和发展	80
第一节 蒙古国财政体系的形成与发展	81
一、蒙古国的国家预算体系的形成	81
二、经济转型之前蒙古国的国家总预算	81
三、转型之后蒙古国总预算状况	82
第二节 蒙古国金融体系的形成与发展	85
一、蒙古国银行业发展	86
二、蒙古国货币供给变化	89
三、蒙古国外汇储备及汇率变化	91
第三节 蒙古国保险业发展	92
第七章 专题报告	94
第一节 蒙古国现行税收制度及政策	95
一、蒙古国税收相关法制环境	95
二、蒙古国税收基本制度	95
三、蒙古国主要税种简介	97

四、蒙古国税收管理组织架构	106
五、蒙古国税收征收管理	108
六、蒙古国税制政策走向和趋势	111
第二节 中国与蒙古国对外贸易关系及其变化	113
一、中蒙经济贸易关系历史回顾	113
二、影响中国与蒙古贸易的环境因素	114
三、中蒙贸易结构变化与发展趋势	117
第三节 蒙古国草原畜牧业可持续发展	127
一、蒙古国畜牧业发展历程	127
二、蒙古国畜牧业发展现状	128
第四节 蒙古国环境特点与环境政策	134
一、蒙古国的自然生态及国土资源特征	134
二、蒙古国环境保护法律体系形成过程	134
三、蒙古国面临的资源环境变化	136
四、蒙古国政府参与环境政策行动	137
附录 蒙古国资源概况	139
一、蒙古国自然地理	140
二、蒙古国经济资源	140
参考文献	145

第一章

导论

蒙古高原是游牧文明产生和发展传承并延续的地方。以游牧经济为主的蒙古国经济社会发展，在经济发展与制度的变迁、自然环境与气候变化以及由此形成的各种危机和压力的考验下，保留了畜牧业特有的生产经营方式，建立了与其相适应的生活方式和生产经营模式，丰富了传统游牧业独特的可持续发展思想，不得不说是一种创新和奇迹。在世界各国的政治和经济制度既有融合性也有排他性的翻天覆地的变化过程中，蒙古国经济社会发展迎合了国际贸易、金融、投资的自由化、全球化趋势，实现了经济制度从计划经济向市场经济的转型，完成了向市场经济体制转型的一系列的改革，建立了适合蒙古国经济社会发展特点和实际需要的相对完善的市场经济体制以及相关制度。对于一个国家的经济发展而言，生产要素是制约或影响经济发展的核心因素。与此同时，制度环境也是经济发展的重要影响因素。蒙古国经济发展在经济转型前后具有明显的绩效差异，充分反映了经济体制和经济发展战略不同，对于一个国家经济发展水平和速度所产生的影响不同。在改革过程中，蒙古国经济摆脱转型之前的资源配置